

Слижук О. А. Проектна діяльність учнів у процесі вивчення сучасної української літератури в 5-6 класах НУШ. *Десяті Довженківські читання : Збірник наукових праць Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка* / за ред. А. О. Новикова. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка. 2022. С. 97-103.

УДК 373.5.016:821.116.2'06

**Олеся Слижук,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу навчання української
мови та літератури Інституту
педагогіки НАПН України**

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5-6 КЛАСАХ НУШ

У статті актуалізовано питання організації проектної діяльності учнів під час навчання української літератури на адаптаційному циклі базової середньої освіти. Доведено, що виконання проєктів на основі літературних творів сучасних письменників сприяє розвитку ключових компетентностей учнів, умінь працювати в групі, навичок соціально-емоційного і етичного спілкування.

Ключові слова: літературна освіта, сучасна українська література, проектна діяльність, ключові компетентності, наскрізні вміння.

Потреба переорієнтації освітньої системи України виникла через її відірваність від викликів сучасного інформатизованого й технологізованого суспільства, дублювання змістових складників шкільних предметів, орієнтованість на усталену роками суму знань. Впровадження концепції Нової української школи відбувається на принципово інших засадах, через поєднання компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Аналізуючи стан освітньої системи в Україні перед впровадженням НУШ, Н. Бібік зазначає, що «у більшості випадків учні загальноосвітньої школи, володіючи інформацією і маючи досвід вирішення проблеми в умовах

навчальної ситуації, не вміють розв'язувати інформальні (такі, що виходять за межі навчального процесу) завдання, приймати рішення в складних життєвих ситуаціях. Вони недостатньо володіють інтегрованими вміннями й навичками, необхідними для успішного вирішення проблем, що виникають у реальному житті, у процесі інтеграції в сучасне інформаційно навантажене та полікультурне суспільство» [1, с. 49].

Досвід реалізації освітньої реформи «Нова українська школа» в початкових класах довів ефективність компетентнісного підходу до організації навчання, а також необхідність його продовження у базовій середній освіті.

Однією із сучасних новацій, апробованих у початкових класах Нової української школи, є створення середовища для активного навчання на основі поєднання різних видів навчальної діяльності учнів, серед яких – виконання навчальних проєктів.

Проєктне навчання започатковане американськими вченими Дж. Дьюї та Е. Дьюї [10], які запропонували формувати систему знань через самостійну творчу діяльність учнів, що сприяє природному розвитку дитини та набуття нею соціальних навичок. Основні положення теорії Дж. та Е. Дьюї є основою сучасної концепції проєктного навчання, яка реалізується зокрема і в процесі навчання української літератури.

Теоретичні аспекти й досвід їх апробації розглядають у своїх наукових працях та методичних посібниках Н. Бібік, О. Кузнецова, А. Лаврова, В. Одарченко, О. Слижук, Л. Чеховська та ін. При цьому неоднозначними є теоретичні дефініції, якими послуговуються вчені. Зокрема, вживаються поняття «метод проєктів», «проєктна технологія», «проєктне навчання» тощо. А. Лаврова подає таке визначення: «проєкт – це творча робота, яка враховує як теоретичне, так і практичне навчання, передбачає глибину знань, можливість аналізу ситуацій, використання моделі роботи в команді, спрямованої на досягнення певної мети. Метод проєктів навчає учнів особистій відповідальності та самодисципліні, формує навички прийняття рішень, самооцінювання, створює відчуття приналежності, розвиває ініціативність, допитливість та креативність,

готовність служити інтересам громади та громадянській відповідальності» [3, с. 51].

О. Кузнєцова та В. Одарченко приходять до висновку, що «метод проєктів – принципово інша форма технології навчання. При використанні цього методу значно збільшується пізнавальна активність, інтерес до навчальної діяльності, поглиблюються та розширюються знання конкретної навчальної дисципліни, удосконалюються навички самостійної роботи. Але найголовніше – розвивається здатність дослідницької діяльності, аналізу та творчості, самі учні вчать «здобувати знання», що було б неможливим настільки ефективно досягти при навчанні будь-яким іншим методом» [2, с. 75].

У контексті діяльнісного підходу більш доцільно говорити про проєктне навчання, адже в основі виконання проєктів – самостійне виконання проєктних завдань з метою емпіричного здобуття знань та формування soft skills.

У традиційній дидактиці проєктне навчання здебільшого розглядалося як один із методів освіти учнів старших класів та студентів. У концепції Нової української школи проєктне навчання є складовою частиною освітнього процесу на всіх його рівнях.

Мета статті – розглянути сутність проєктного навчання та можливості його впровадження на адаптаційному циклі базової середньої освіти у процес навчання сучасної української літератури.

У модельній навчальній програмі з української літератури для 5-6 класів, рекомендованій МОН України у 2021 році, значно оновлено зміст освіти [4]. На уроках літератури учні 5-6 класів вивчають найкращі зразки класичної та сучасної української літератури, які відповідають їхнім інтересам та віковим особливостям. На їх основі планується та впроваджується система завдань, зокрема й орієнтована на організацію самостійної проєктної діяльності учнів, з якою вони вже ознайомлені у початковій школі.

В основі проєктного навчання літератури – формування читацької компетентності учнів на основі самостійної або групової роботи над проєктом за

мотивами художнього твору та його презентація. В організації процесу проєктного навчання необхідно враховувати такі дидактичні принципи:

- врахування життєвого досвіду та читацьких інтересів учнів;
- орієнтація на практичний результат та формування системи цінностей;
- проєкція сформованих умінь та навичок на майбутню суспільну діяльність;
- інтегроване формування предметної та ключових компетентностей, наскрізних умінь: готовності до планування своєї діяльності, активності у виконанні завдань проєкту, самостійності, ініціативності, гнучкості мислення;
- зв'язок навчальних завдань з реальними життєвими ситуаціями, їх актуальність.

У перекладі з латині слово «проєкт» означає «кинутий вперед». Воно вживається на позначення, як правило, ретельно спланованої документації у різних технологічних галузях. Навчальний проєкт з літератури – це також чітка схема дій та використання ресурсів для досягнення освітньої мети – створення власного творчого продукту за мотивами прочитаного художнього твору.

У підручнику української літератури для 5 класу [8] передбачена система завдань для проєктного навчання за творами сучасної української літератури, у результаті виконання яких учні створюють та презентують творчі продукти – фото, малюнки, комікси, мультимедійні презентації, фотоколажі, віртуальні ескурсії та розповіді. Виконання проєктних завдань сприяє розвитку читацької грамотності, дослідницьких умінь, творчих здібностей учнів, сприяє досягненню очікуваних результатів навчання, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти (2020) та модельною навчальною програмою з української літератури [4].

Приклади проєктних завдань підручника української літератури [8] представлена у таблиці 1.

Назва літературного твору	Приклад завдання в підручнику	Творчий продукт
Валерій Шевчук «Чотири сестри»	«Тобі вже відомо, що твори малих жанрів фольклору – прислів'я, приказки, загадки – мають різні теми. Зокрема, знайшла відображення в цих творах і тема природи. Підготуй добірку прислів'їв, приказок і загадок про свою улюблену пору року. Підбери фото або підготуй власні малюнки для візуального супроводу свого дослідження» [8, с. 60].	Мультимедійна презентація, фото, малюнки
Тетяна Майданович «Країна Україна»	«Поезія дуже часто знаходить своє друге життя в піснях. Творчість поетів, які представлені в розділі «Україна і я», також поєднана з музикою. Підготуй індивідуальний або ж груповий творчий проєкт «Образ України в пісенній ліриці». Презентуй його на уроці» [8, с. 110].	Музично-поетична композиція
Улюблені для учнів вірші сучасних українських поетів	«Переглянь відеопейзажі України. Які краєвиди тебе найбільше захопили? Чому? Підготуй на основі власної відео- чи фотогалереї презентацію улюблених пейзажів рідного краю. Прокоментуй окремі відео та світлини рядками	Відеопрезентація

	відомих тобі поетичних творів» [8, с. 115].	
Марія Морозенко «Вірність Хатіко»	«Напевно, у тебе є домашні улюбленці. Або ж у твоєму дворі живуть песики й котики, які не мають своєї домівки, а їх підгодовують люди. Пропонуємо тобі створити фотоколаж «Друзі, які завжди поруч». Для цього сфотографуй тваринок, які живуть у твоєму дворі, та напиши про одну з них історію. Презентуй свою роботу однокласникам і однокласницям. Можливо, хтось із них захоче стати власником безпритульної тваринки» [8, с. 143].	Фотоколаж
Анатолій Качан «Море грає»	«Візьми в бібліотеці науково-популярні книжки про море й ознайомся з ними, переглянь пізнавальне відео «Таке дивовижне Чорне море». Поділись із однокласниками/однокласницями найцікавішою інформацією, яку тобі вдалося довідатися. Підготуйте груповий проєкт про моря України, проілюструйте його світлинами із власної фотоколекції та поетичними рядками Анатолія Качана» [8, с. 146].	Фотопрезентація
Галина Кирпа «Мій тато став зіркою»	«Дізнайся більше про події, описані в оповіданні — переглянь	Інтерв'ю

	<p>відео «Люди створюють історію», що представлено в Києві в Національному меморіальному комплексі Героїв Небесної Сотні - Музеї Революції гідності. Які факти про революцію тебе найбільше вразили? Подивися буктрейлер (короткий відеоролик про книжку) на оповідання Галини Кирпи «Мій тато став зіркою» та його інсценізацію. Чи сподобалася тобі інсценізація? Поділися своїми враженнями з однокласниками/ однокласницями. Можливо серед близьких тобі людей є родичі Героя Небесної Сотні? Довідайся його історію життя та розкажи її в класі. Попроси вчителя/вчительку організувати зустріч із людиною, яка була учасником Революції гідності. Подумай, відповіді на які запитання ти хочеш отримати від такої людини» [8, с. 185].</p>	
<p>Всеволод Нестайко «Чарівні окуляри»</p>	<p>«Обери один із епізодів повісті, що тобі найбільше сподобався, й створи на його основі комікс на 4–5 ілюстрацій. Можеш скористатися для цього онлайн-ресурсом Write Comics» [8, с. 214].</p>	<p>Комікс</p>

<p>Зірка Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»</p>	<p>«Чи доводилося тобі побувати принаймні в одному із замків, описаних в повісті? Можливо ти навіть живеш поблизу одного з них. Підготуй віртуальну екскурсію замками України, використавши власну фотоколекцію або ж матеріали інтернет-джерел. Запропонуй своїм однокласникам/однокласницям разом здійснити віртуальну екскурсію. Поділіться враженнями. Обговоріть, чи збігається побачене із описом у художньому творі?» [8, с. 240].</p>	<p>Віртуальна екскурсія</p>
--	---	---------------------------------

Очікуваними результатами проєктного навчання під час вивчення творів сучасної української літератури в 5 класі є проведення паралелей між образами і ситуаціями, зображеними в творах, і власним життєвим досвідом для формування базових морально-етичних норм; вміння обирати для самостійного ознайомлення твори про наводити аргументи щодо свого вибору; здатність ефективно використовувати інформаційні ресурси (бібліотеки, сайти тощо) для задоволення власних читацьких потреб і розширення кола читацьких інтересів; створювати власний медійний продукт (мультфільм, відеоролик тощо) та /або письмові творчі роботи різних жанрів за мотивами прочитаного; відтворювати окремі художні засоби із вивчених творів для втілення власних творчих намірів [4].

Проєктне навчання літератури в 5 класі проводиться під керівництвом учителя / учительки, що проводить консультації, рекомендує інформаційні джерела, організовує групову роботу.

Робота над навчальним проектом охоплює весь період вивчення художнього твору. Вчитель заздалегідь ставить проектне завдання, організовує роботу над ним, акцентує на складових елементах, які допоможуть учням якісно виконати творчий продукт і презентувати його.

Прикінцевим етапом проектного навчання є обговорення його результатів, рефлексія, самооцінювання як елементи формувального оцінювання діяльності учнів.

Отже, проектна діяльність учнів у процесі вивчення літературних творів сучасних українських письменників є ефективною за умови активного залучення до виконання завдань, надання вчителем консультацій на всіх етапах виконання проекту, орієнтації на досягнення програмових очікуваних результатів навчання.

Формування вмінь учнів адаптаційного циклу базової середньої освіти здійснювати проектну діяльність дозволяє урізноманітнити освітній процес, відповідає вимогам коцепції Нової української школи, за якими школярі вчаться самостійно здобувати знання, розвивати свої вміння, ціннісний потенціал та життєвий досвід.

Література

1. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58.
2. Кузнецова О. В., Одарченко В. І. Метод проектів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*. 2017. № 14. С. 74–77.
3. Лаврова А. В. Метод проектів на уроках української літератури в старших класах. *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С. 50–53.
4. Модельна навчальна програма «Українська література 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти /Автори: Яценко Т. О. та ін. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 64 с. URL : https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/21.33_Ukrains_ka_literatura_1.pdf (дата звернення : 09.10. 2022).

5. Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній. Рівне : РОІППО, 2022. 168 с.
6. Слижук О. А. Використання методу проєктів для організації індивідуальної роботи студентів філологічного факультету. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових статей. Філологічні науки.* Запоріжжя : ЗНУ, 2012. №1. С. 386–389.
7. Чеховська Л. Й. Проєктне навчання на уроках української літератури у середній школі : наук.-метод. посіб. Запоріжжя, 2010. 263 с.
8. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А. Українська література : підруч. для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта». 256 с.
9. Barron B. When Smart Groups Fail. *The journal of the learning sciences.* 2003. 12(3). С. 307–359.
10. Dewey D., Dewey E. Schools of to-morrow. New York : E. P. Dutton & Company. 1915. 298 с.

Olesia Slyzhuk. Project activities of students in the process of studying modern Ukrainian literature in the 5th-6th grades of the NUS

Summary. *The article updates the issue of organizing students' project activities during the study of Ukrainian literature at the adaptation cycle of basic secondary education. It has been proven that the implementation of projects based on the literary works of modern writers contributes to the development of students' key competencies, the ability to work in a group, the skills of social-emotional and ethical communication.*

Keywords: literary education, modern Ukrainian literature, project activity, key competencies, cross-cutting skills.